

Engelstoft kunne lide de fleste af sine kirker og deres inventar. Bedst syntes han om gotikken, men også senere stilarter kunne glæde ham, selv rococoen. Velviljen omfattede også tidens meget radikale restaureringer; om Søby kirke hedder det: »Alt elegant. Murene belagt med Cæment«! Han kunne dog også give ondt af sig. Heldigvis – skriver Olaf Olsen – for da udtrykker man sig mere opfindsomt og med større temperament. Blandt de ting bispen ikke yndede var ungrenaissancens udskæringer (snirkler, snurrepiberie) og navnlig den umiddelbart foregående generations kunst: empirens frembringelser.

Siden Engelstofts dage er der sket adskillige ændringer i de fynske kirker, og manuskriptet vil altid være værdifuldt gennem det billede det giver af kirkerne udseende og tilstand i midten af 1800-tallet. Olaf Olsen nævner en række eksempler herpå, blandt andet de »chinesiske Lysthuse« ved siden af alteret i Højby (de er siden forsvundet) og de døbefonte der endnu på Engelstofts tid var bemalede.

Foruden kirkebeskrivelserne kan man rundt om finde optegnelser om lokale særpræg i kirkelig skik og brug, enkelte folkesagn er også kommet med, men sognenes topografi berøres sjældent. Undtagelsen er beskrivelserne af Drejø, Avernakø og Lyø, hvor der er optegnet en del om natur, landbrug og øernes beboere.

Den smukt trykte bog prydes af mange illustrationer: gengivelser af Engelstofts manuskript og af hans skitser, senere tegninger og Olaf Olsens egne fotografier af kirker og inventar som er omtalt i teksten. Margenen er benyttet, dels til mindre illustrationer og dels til noter. Det er praktisk og giver bogen et livfuldt udseende der svarer godt til dens indre kvaliteter. Registret er utraditionelt: et kort over Fyn med angivelse af navnene på de omtalte kirker og side-tallene hvor de er nævnt. Det er en morsom idé, men da der er tale om godt 200 kirker, og da ikke alle er lige hjemmevante i Fyns topografi, havde det været rart med tillige et alfabetisk register over kirkerne. Bogen er hurtigt læst – den er både morsom og spændende – men den rummer meget.

Knud Prange

Jubilæumsbog om håndværkerlav

FINN GRANDT-NIELSEN: LAV OG LAVSTING I ODENSE. *Udgivet i anledning af Odense tekniske skoles 125-års jubilæum den 19. nov. 1969. Bogtrykkerarbejdet udført som elevarbejde i bogtrykskolen. 80 s. 8 farvefot. af Wermund Bendtsen, 11 sort/hvide fot. fra Unigrafia og 51 tegninger af Per Ravn. Indb. 22,50 kr.*

Ved sit 125-års jubilæum i november 1969 har Odense tekniske skole udsendt en smuk bog om de odenseanske håndværkerlav og de lavsgenstande, de har ejet gennem tiden. Bogen er lavet af elever i bogtrykskolen, den er vel gennemarbejdet, og intentionen om at vise, hvad skolen kvalitetsmæssigt kan præstere må siges at være nået.

Til at skrive teksten har man valgt museumsinspektør ved Odense Bys Museer Finn Grandt-Nielsen, som tidligere har skrevet om lavshistoriske emner i Fynske Minder. Udgangspunktet for hans tekst er den store samling af lavs-genstande, som findes i Møntergården, men forfatteren har samtidig udnyttet de lavsarkivalier, der findes dels i museet, dels i det fynske landsarkiv. Skildringen skrider kronologisk frem. Der indledes med et afsnit om de middelalderlige gilder, som Odense havde fem af i senmiddelalderen. Derefter følger afsnit om lavsforholdene i de følgende århundreder, og bogen afsluttes med en oversigt over hvert lavs historie. Her får man kortfattede oplysninger om, hvornår det enkelte lav nævnes første gang, hvornår lavsartiklerne er udstedt, og en værdifuld opregning af, hvad der endnu er i behold af arkivalier og lavs-genstande.

Odenselavenes indre udvikling og deres forhold til bystyre og kongemagt adskiller sig ikke generelt fra hovedlinien inden for dansk lavsvæsen, men forfatteren har ved en grundig gennemgang af det bevarede arkivmateriale fremdraget mange lokale træk. Med lavsskråerne og andre lavsdokumenter samt lavs-genstandene som kildegrundlag giver han en velskrevet skildring af lavenes retslige forhold, deres stilling overfor og kamp med det købmandsprægede bystyre, deres afhængighed på det zünftige område af lavene i hovedstaden og Tyskland, og af de ændringer, nye skråer og forordninger indebar. De lokale begivenheder sættes således hele tiden ind i en større sammenhæng, og hvor det er muligt indføjes oplysninger om de bevarede lavsting. Det er dog kun de ældste genstande, der er omtalt i selve teksten. Langt de fleste oplysninger herom gives som billedtekster til tegningerne, som er anbragt enten i den brede margen eller indskudt i teksten. Da kun få af de ældste lavs-genstande er bevaret, er det vanskeligt at få tekst og illustrationer til at følges ad. Hvis illustrationerne skulle bringes, dér hvor de omtales i teksten, ville der til de ældste afsnit næsten ikke være billeder, mens der i slutningen ville blive alt for mange. Fra teksten er der jævnligt henvisninger til illustrationerne, der foruden af de nævnte tegninger også består af bl. a. fotografiske gengivelser af lavenes gamle signeter. Det ville have været en lettelse for læseren, hvis der fra oversigten over de bevarede genstande havde været henvisninger til illustrationerne, ligesom også et register savnes.

Når tingene går af brug, glemmes deres navn og funktion let, men heldigvis er der ofte mennesker, der af veneration for tingene alligevel gemmer dem. Smedenes ølskål fra år 1600 er således blevet bevaret tværs gennem århundrederne, selv om man allerede i 1710, da man registrerede lavets ejendele, måtte forklare dens brug. Man var da forlængst gået over til at bruge tinskænkekander og krus. Også i vor tid er kendskabet til en del af lavenes arvegods gået i glemmebogen. Hvem ved f. eks. hvad en stegmets, en æsketønne eller en ryting er? Disse og andre gamle, nu glemte ord burde nok have været forklaret nærmere.

Af de 25 odenseanske lav, der er opført i den afsluttende oversigt, har de 10 udsendt jubilæumsskrifter, hvori deres historie skildres. Der er således 15, der endnu ikke er skrevet noget om, og en større samlet fremstilling af Odenses lavsforhold foreligger heller ikke. Det er derfor værdifuldt, at Finn Grandt-Niel-

sen har skrevet denne bog. Under gennemgangen af lavenes efterladenskaber har han sikkert indsamlet stof, der kan belyse såvel lavenes som de enkelte genstandsgruppers historie.

Poul Strømstad

Besættelsestidens lokalhistorie

EJNAR JAKOBSEN: SÆBY UNDER BESÆTTELSEN. *Sæby* 1970, 55 s. 14,85 kr.

Forfatteren til *Sæby under besættelsen* er tidligere lokalredaktør i byen og leder af det historiske arkiv, og bogen må ses som et afkast af et større arbejde vedrørende Sæbys historie. Det mangler således hverken Ejnar Jacobsen på historisk baggrund eller på lokalkendskabet, der er så attråværdigt, men så uopnåeligt for dem der ikke er født til det.

Bogens *folkelige* mission skal ikke anfægtes. Sikkert er der mange vendelboer af den ældre generation der gerne tager med Jakobsen på en følelsesfuld rejse de 25–30 år tilbage i tiden og som vil nikke genkendende til revyen over besættelsestidens store og små begivenheder og dens hverdagsproblemer, dem der først som sidst var befolkningens fælleseje – iøvrigt et punkt hvor fremstillingen er velgørende uheroisk og jordnær.

Formentlig har Ejnar Jacobsen da heller ikke haft videre ambitioner, og for såvidt kunne anmeldelsen slutte her.

Alligevel kan fremstillingen nok give anledning til et par principielle bemærkninger om arbejdets *videnskabelige* værdi. Besættelsestidens politiske historie var i eminent grad regionalhistorie. Gang på gang var det lokale begivenheder der slog igennem og formede beslutningsgangen på Christiansborg, og gang på gang blev afgørende politiske initiativer taget udefra.

Det gælder naturligvis i særlig grad det største af dem alle, det organiserede folkeoprør på landsplan, modstandsbevægelsen, der blev de sidste okkupa-tionsårs vigtigste politiske faktor og skabte *rigshistorien*. Forholdet turde være karakteristisk for alle de tyskbesatte lande i Europa, og man har da også forlængst taget konsekvenserne heraf, først og fremmest i Frankrig, men nu også i Norge, hvor de regionale okkupa-tionsstudier angribes systematisk og med kraft. Desværre er vi herhjemme sørgeligt tilbage – når bortses fra Sønderjylland og Bornholm – og desværre er der store chancer for at vi om et årti er uopretteligt tabt af feltet, fordi modstandsbevægelsens historie som følge af hele ophavssituationen er et stykke samtidshistorie, der dør med de agerende. Der er altså tale om et kapløb med tiden. Det er derfor de få lokalhistoriske studier fra 1940–45 modtages med så stor en forventning *også* af faghistorikeren, og det er derfor man så ofte græmmes, når man ser resultatet af den gode vilje og de mange skønne kræfter.

Det er blevet sagt om den lokalhistoriske forskning, at den giver for mange facts og for få problemer. *Sæby under besættelsen* adskiller sig ikke positivt